

Isorintainen Valentina saapui maahan puolanjuutalaisen homon kanssa solmitun kulissiavioliiton turvin, matkalaukussaan venäläistä kansanrunoutta käsittelevä väitöskirja. Italialainen Gioika lukee Alikille Dantea ja Dostojevskia. Irkan teini-ikäinen tytär Maika eli T-shirt ei puhu muille kuin Alikille.

Lisäksi tapaamme mm. valko-venäläisen parantajaeukon, Yhdysvalloissa ilman oikeuksia jääneitä harkovilaisia lääkäreitä, košerkosmetiikalla rikastuneen entisen reformi- ja nykyisen ortodoksijuutalaisen sekä ensimmäisen aallon jälkeläisiin kuuluvan papin. Kukin pyrkii omalla tavallaan auttamaan Alikia. Lukijalle piirtyy heidän kauttaan lämpimän itseironinen kuva uusimmasta emigranttiaallosta. Ja kaiken ympärille levittäytyy monikansallinen ja boheemi New York – mustista jazz-muusikoista ja inkamusiikkia soittavista latinoista ortodoksijuutalaisiin.

Naiset, yhteisöllisyys ja juutalainen kulttuuri ovat toistuvia teemoja Ulitskajan tuotannossa. Mikäli korostunutta ruumiillisuuden kuvausta pidetään naiskirjailijoille tyypillisenä, voi Ulitska-

jan lokeroita sellaiseksi. Alikin kuihtuvan vartalon lisäksi muutkin henkilöt kuvataan näiden fyysisten piirteiden kautta.

Kaukana kotimaasta Moskovan vallankaappausta televisiossa seurattaessa pohditaan tietenkin venäläisyyden olemusta. Erytisesti nousee esiin uskonto, ortodoksisuuden ja juutalaisuuden suhde. Ninka haluaa Alikin tapaavan papin, mihin Alik suostuu, jos paikalle kutsutaan myös rabbi. Pappi epäilee uskoaan, rabbi taas on omastaan varma, mutta elää irti todellisuudesta. Juodessaan vodkaa – košersääntöjä noudattaakseen kertakäyttökuppeista – he löytävät toisensa.

Iloisten hautajaisten henkilöhaamot ovat kaikki jollakin tapaa avuttomia todellisuuden edessä. He eivät kuitenkaan ole sääliittäviä, vaan lukija tuntee suurta sympatiaa heitä kohtaan. Nämä ihmiset elävät tässä maailmassa, kuitenkin siitä irrallaan, omien tapojensa mukaan. Ulitskaja antaa heille kaikille erikseen tilaisuuden kertoa tarinansa ja hetkitäin romaania lukeekin kuin novellikokoelmaa.

Ulla Hakanen

koettu rangaistus, ryömiminen nihkeällä linoleumilattialla kaasunaamari päässä viitoittivat sankarimme tietä kohti avaruutta, kohti punaisen linjan päätepidettä. Ilmasotakoulussa alkaa lopulliseen uhrautumiseen valmistautuminen, jonka aikana punnitaan todellinen sisäinen sankari. Sankaruus ”neuvostoavaruudessa” on sitä, että jaksaa polkea toimintakyvyttöntä kuukulkijaa jäätävässä kylmyydessä toppavaatteisiin puettuna. Taustalla kamerat surisevat, ja koko maailma saa tuntea Neuvostoliiton voittamattomuuden, joka tosin on vain suurta illuusiota. Omon tietää, ettei hänen polkemansa kuukulkija tee mitään, muttei silti pysähdy miettimään työnsä tarkoitusta. Äärimmäinen sankaruus on myös sitä, että punalipun kuu-hun pystytettyään pystyy ampumaan itsensä kyseenalaistamatta tekoaan. Isänmaan vuoksi.

Pelevinin luoma matka on kuin unta. Ei pelkästään matka avaruuteen, vaan myös se matka, joka on tehtävä, jotta pääsisi matkalle avaruuteen. Omonin unet, unenomainen todellisuus ja epätodellinen maailma, jossa kosmonautit elävät maan alla ja valmistautuvat avaruuslennolle luovat epätavallisen kokemuksen lukijalle, jonka on vaikea arvata, miten matka maan alta avaruuteen päättyy.

Pelevinin aiemmin suomenneutut teokset *Hyönteiselämää* (1999) sekä *Generation P* (2000) yhdessä *Omon Ran* kanssa käsittelevät kaikki todellisuutta tai oikeammin todellisuuden erilaisia tasoja. Kyse ei ole pelkästään neuvostotodellisuuden vaan yli-päättään todellisuuden kyseenalaistamisesta. Jokaisen todellisuus on erilainen, olipa kyseessä sitten Omon Krivomazov, Vavilon Tatarski *Generation P*-romaanista tai *Hyönteiselämää*-romaanin Samuel Suckerista, Natašasta tai Marinasta. Todellisuus on

Suuri kupla

Viktor Pelevin: *Omon Ra*. Suom. Arja Pikkupeura. Helsinki: Tammi, 2002.

Jokin aika sitten näin televisiosta dokumentin Neuvostoliiton avaruushjelmasta. Ohjelma kertoi kilpailusta aikaa ja Amerikkaa vastaan, mutta myös avaruuselokuvien ja -dokumenttien teosta. Siitä, miten erilaisia tekniikoita käyttäen saatiin kätevästi simuloitua kosmonauttien elämää avaruusaluksessa mm. köysien, erikoisten kuvakulmien ja valaistuksen avulla. Kansaa ei ollut tarkoitus huvittaa, vaan kyse oli ope-

tusdokumenteista. Filmien tekijöillä oli vain mielikuvitus ja jäykkä byrokratia rajana. Ura oli jatkuvasti vaakalaudalla kuin missä tahansa neuvostovirastossa.

Viktor Pelevinin *Omon Ra* kertoo Neuvostoliiton avaruushjelmasta, yksilötasolla Omon Krivomazovin matkasta avaruuteen. Kyse on loputtomasta harjoittelusta, äärimmäisistä uhruksista, siitä ettei kyseenalaista totuutta eikä todellisuutta.

Omon tietää jo lapsena, että hänestä tulee isona avaruuslentäjä. Leikkikentän avaruusleikit, tähtimakaroni sekä pioneerileirillä

loppujen lopuksi kuitenkin erittäin subjektiivinen kokemus.

Arja Pikkupeuran suomenokset ovat miellyttävää luettavaa. *Generation P*-romaanissa liikutaan television ja mainosten maailmassa. Pelevinin luomat mainokset hankaline sanaleikkineen ovat suomentuneet lähes yhtä hauskoiksi kuin alkuperäiset. Lähes, sillä sanaleikkien ja vitsien kääntämisessä on lähes mahdotonta saavuttaa alkuperäiskielen sävyjä. Kansallisesta on vaikeaa tehdä kansainvälistä. Pikkupeura on kuitenkin onnistunut

hyvin käännösten kanssa. *Omon Ran* lopusta löytyy hänen kokoaamansa selitysosio, joka avaa lukijalle romaaniin seuraavan tason.

Pelevinin romaaneissa mainokset, huumeet, avaruus, Neuvostoliitto, muu maailma nivoutuvat yhdeksi suureksi todellisuudeksi, jota kirjailija mielensä mukaan pyörittelee. Pelevin kyseenalaistaa tuon suuren todellisuuden päähenkilöidensä puolesta, sillä nämä eivät sitä tee. Voiko kaikki olla totta vai onko kaikki sittenkin vain suurta kuplaa?

Milena Urmas

Vaaleansinisen iهران vuodattajat Kremlissä

Vladimir Sorokin: *Golubojе salo*. Moskova: Ad Marginem, 1999.

Vladimir Sorokin: *Blått fett*. Översatt av Ben Hellman. Helsingfors: Söderström, 2001.

Vaikka Pietari on luonnollisesti venäläisen avantgarden keskus ja kaiken marginalismin tyysijä kirjallisuudessakin, saattaa Moskovan traditionalistisesta valtavirrasta aina joku poikkeus löytyä. Vladimir Sorokin on se Venäjän kirjallisuuden paha poika ja häirikkö, jota vastaan ”isänmaalliset”, pornografiaa vastustavat Putin-nuoret – järjestönimeltään Yhdessäkulkijat – ovat nostaneet nyttemmin pitkittyneen oikeusjutun. Sorokinin vuonna 1999 julkaistu teos *Golubojе salo* (suom. vaikkapa *Vaaleansininen ihra*) on ehtinyt vuoden 2002 lopussa ainakin 5. painokseen, joten 47-vuotias moskovalainen perusintelligentti, professoriperheen poika, on hyvää vauhtia nousemassa maailmanmaineeseen.

Ihmettelenkin suuresti, että *Golubojе salo* on yhä (marraskuu 2002) suomentamatta?! Ben Hell-

manin ruotsinno – *Blått fett* – on sentään ollut saatavilla jo pari vuotta. Näinkö kulttuuriteot tehdään yhä lännessä, mistä ne vähitellen, jos ollenkaan, valuvat Pohjanlahden yli Suomeen? Onneksi Jukka Mallinen on kääntänyt sekä Sorokinin esikoisen, *Jonon* että myös *Marinan kolmaskymmenes rakkaus* -teoksen – silloin kun kirjailija ei vielä ollut edes maailmanmaineessa. Kirjailijan novelleja löytyy muuten myös kokelmasta *Hauskat hautajaiset*.

Sorokinilla oli vaikeuksia *Jono*-kirjansa kanssa, joka ilmestyikin aluksi Pariisissa aivan gorbatšovilaisen perestroika-politiikan alkuvaiheessa vuonna 1985. Ensimmäiset Sorokin-kirjat eivät kuitenkaan olleet mitään myyntimenestyksiä. Siksi voidaan taas kerran puhua venäläisestä paradoksista: ”isänmaallinen” Yhdessäkulkijat on tehnyt polttorovio- ja pornografiakampanjoillaan kirjailijasta rikkaan miehen. Myös uudempi teos, nyky-Venäjälle sijoittuva *Ljod* (Jää) myy erittäin hyvin.

Venäjällä on ollut 1990-luvun alusta saakka menossa oma seksuaalinen vallankumouksensa,

mutta pornografiasta Sorokinin kohukirja on mielestäni kaukana. Putin-nuoria ovat ehkä suuttuttaneet aivan muut asiat – kenties se, että leikkilust ja hempeän lemmyyden pauloissa ovat itse Isä Aurinkoinen eli Stalin ja yllyttävän verenhimoiseksi seksi- ja kidutusspesialistiksi kuvattu kreivi Hruštšev. Ennen homoseksuaalista aktia miehet ovat toki ehtineet harrastaa Kremlin kellarikerroksissa hieman kidutusta ja kannibalismiakin. Sitä ennen taas on avattu Yleisvenäläinen Vapaan Rakkauden Talo, jonka nais- ja lapsityövoimaa ylistää siellä jo vieraillemaan ehtinyt ja pussinsa perusteellisesti tyhjentänyt Kremlin susi, Lazar Kaganovits. Herkullisesti kuvatuissa öisissä bakkanaaleissa Stalinin pojat esiintyvät mekkoihin pukeutuneina ja Nadja-rouva hivelee mieluusti poikapuoltaan sieltä sun täältä...

Golubojе salon alkuosa teettää töitä venäjää osaavallekin. Siinä mennään kauas tulevaisuuteen, mutta myös sisälle suurten klassikkojen, Dostojevskin, Tšehovin, Ahmatovan, Platonovin, Pasternakin jne. tyyliin ja teksteihin. Jotta nauttisi kirjan ensimmäisistä 100 sivusta, täytyy omata melkoiset kulttuuriset ja kirjalliset perustiedot Venäjästä. Sorokin nimittäin ilmiselvästi ja sääliittä ironisoi ja parodioi suuria kanonisoituja nimiä. Tässäpä muuten onkin suurin haaste *Vaaleansinisen iهران* suomentajalle.

Kun kirjan puolivälissä päästään Vapaan Rakkauden Taloon ja Stalin-bakkanaaleihin, Sorokinin kieli ja varsinkin tyyli muuttuvat. Jälkiosa on Venäjän kirjallisuudessa vähemmän harrastettua surrealistista mustaa ja maakaaberia huumoria – oikeastaan vähän samanlaista vallankäytön ilveilyä kuin kuuluisassa perestroika-ajan elokuvassa, Tengis Abuladzen ohjaamassa *Katumuksessa*. Joskin ronskimmassa